

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39

Fylke: Trono

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Røstafjord

Emne: Høglidsmat og familiefester

Bygdelag: Lørgårdene

Oppskr. av: M. Myrshvold

Gard: Rensa

(adresse): Rensa m. Torik

G.nr. 80 Br.nr. 8

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

A Fødselen

SVAR

1. Det er en meget gammel skikk her i bygda at slekt ringer, nabokoner og venninner kom med mat til barselkone. Denne skikken er frundeles vanlig.
2. Som oftest kom (kommer) de enkeltvis fra en familie, men det hender at frundeles hender at to av slektningene eller venninnene kan slå seg sammen og gå med mat. Jeg har derimot aldri hørt at flere enn to slår seg sammen.
3. Når to slår seg sammen, var det oftest at de avtalte med hverandre, hva slags mat den og den skulle ha med, så de ikke kom med det samme begge to.
4. Før var det vanlig at de kom en eller to dager etter fødselen. Det kunne nå hende at det også gikk flere dager etter. Nå går det ofte flere dager før de går med mat.
5. Jeg har aldri hørt at de har gått flere enn en gang til husrbar.

selkone.

6. I gamle dager var det som regel at de kom med rømmegrøt til barselkona. Noe det slike at de ikke kunne ha rømme, brukte de ofte å skilke pannekake og så ha saffranssuppe (eit suppe). De kunne da også ha kaker med. Nå er ikke rømmegrøden så ofte brukt som før. I stedet bruker de bløtkake og sjokolade. De kan jo også ha andre kaker med.
7. Se sp. 5.!
8. Før var det ofte at de hadde grøden i et spann. Nå bruker de helst fat o. l. Sjokoladen blir ofte kokt hos barselkona.
9. Det vanlige navnet her er barselgrøt og barselmat.
10. Det var (er) alltid kona sjøl ^{gjitt} (gär) med barselmaken. Der hvor de ikke kunne gå, måtte de ro. Ofte var det datter (eller en sønn) som var med og bar (eller med og ro). De som hadde tjenestefolk, kunne også ha henne med i skuden for en av familien, men det var sjeldne.
11. Det er typperst sjelden at mannen er med, men at det er usannsynlig har jeg ikke hørt om.
12. Sendingfolket bruker oftest å eke den samme måten som barselkona, altså av barselmaken. Jeg har sjelden hørt at de blir brakt ekstra. Det er ingen forskjill på måten om det er gutt eller jente.

- 13. En har ikke noe særlig navn på slike mällider.
- 14. Er ikke brukt.
- 15. Som regel gikk en bare til gifte mødre.
- 16. Noen tydelig forandring av skikken her i bygda har en ikke kunnet merke. All mat som en går med til barnekoner, er hjemmelaga. Eller hvort som krummer er blitt flinke til å bake forskjellige slags kaker f. eks. bløtkaker, har også barne maten forandret seg. Blomster brukes meget gjelden her i skiden for barne mat.
- 17. Jeg har ikke hørt at den skikken har vært brukt her.
- 18. Heller ikke nå er den skikken vanlig.
- 19. Fra gammel tid har det vært skikk å ha kalar (selskap) når en hadde barnedåp. Som oftest hadde en foruten familien fadderene i selskapet. Det hender at en har noen av de aller nærmeste slektningene i selskapet. Nå da en bruker til til kirken, blir også sjåføren brukt.
- 20. Barne er et ord som har vært brukt. Nå sier en helst at en skal ha barnedåp.
- 21. Det er ikke skikk å sende noe f. eks. matvarer til de som skal ha barnedåp. Noen bestemt spiseseddelt er heller ikke brukt.
- 22. Se sp. 21!
- 23. Litt eller litt har det blitt skikk

å gi barnet en gave (helst pengegave).
 Larlig fadderne føler det som en
 fast plikt på seg å gjøre det. Noen
 bestemt størrelse på gaven er ikke
 kjent. Også de øvrige som er inn-
 budne, bruker å gi barnet en gave.

B. Fødselsdag

24. Fødselsdagen hverken for barn eller voksne
 ble ikke feiret i min barndom
 (ca. 60-70 år sia) her i bygda.

25. Nå holdes fødselsdag for voksne
 som regel hvert år. Ved runde
 tall møte som oftest fler gjester
 fram. Det er sjeldent ikke alle
 som holder fødselsdag, men det
 er blitt litt eller litt mer van-
 lig.

26. Det vanlige er at folk kommer
 ubudne for å ønske tillykke, helst
 når det er runde tall.

27. Det er skikk at flere slår seg sammen
 om en gave, helst ved runde
 tall. Også ubudne gjester bruk-
 er å gi gaver.

28. Se sp. 24!

29. Det er ikke noe faste tradisjoner med
 hensyn til retter på en fødselsdag.
 Det kan variere hos de forskjellige
 og på de forskjellige fødselsdager
 hos en enkelt mann eller kvinne.
 En kan f. eks. bruke kaffe og kak-
 ker (bløtkaker og lignende) straks et-
 ler gjestene er kommet, og så sjoko-
 lade eller te med smørbrød senere ut
 på kvelden. I en del av kverdet

5
har det vanlig å servere rusdrikk
ved fødselsdagafester, helst når en
feiret runde hell. f. eks. loddy. Men
jeg kjenner ikke til at det i slike
tilfelle har vært nytt til overmål.

Kringler og bløtkake med lys har ikke
vært brukt her så vist jeg vet.

C. Konfirmasjon.

30. Askafjord har ikke hatt kirke før i
de siste årene. Derfor måtte konfi-
rmanene føres 2 à 3 mil til hoved-
kirken (Freskø) og innlosjeres rundt
om på gårdene nær kirken. Folk
fikk derfor ikke høve til å feire
konfirmasjonen i heimene. De må-
te derfor stille til konfirmasjons-
maler og føre der dit hvor kon-
firmanene hadde losji. Malen
bestod derfor av smørbrød og kaker
med kaffe eller sjokolade. Konfirma-
sjonssturen var vanlig i tre dager.
Når en kom heim, ble det som of-
test ikke feiret noen ekstra fami-
liefest der. Det var vanlig å be slek-
tinger og kjende og som oftest lær-
ere dit barna var innlosjert.

31. Sörgårdene har hatt konfirmasjons i
sin egen kirke ombrent regelmessig
i 10 år, mens den øvrige del av her-
redet nå har hatt det i 6 år. Fra
den tid har det vært vanlig å holde
konfirmasjonselskap heime.

32. En bruker vanlig å be de nærmeste
slektinger, fadderne til konfirman-
ten og delvis presten og læreren.

33. At sende sendinger til konfirma-
sjønen har ikke vart brukt her
hverken i gamle dager eller nå.
34. Det er skikke å gi konfirmanten
gaver. Helst er det de budne som
gir gavene. Dessuten er det meget
almindelig å sende konfirmante-
ne lykkekänstnings- eller gratula-
sjønshelegrammer.
35. En bruker å ha middag med var-
me retter (helst kjøtt) når en kom-
mer fra kirken. Da er det helst
familien og ^{de} taller nærmeste som
deltar. Senere på kvelden blir også
så andre slektninger og kjente bud-
ne, og da serveres det smørbrød og
kaker med sjokolade, te, kaffe og lign.
Baker er her ikke i bygda.

D. Bryllup.

36. Forlovelsesgjeshbud har vart lite
brukt her i bygda. Nå hender det
at enkelte bruker skikken. Noe
særlig nære på dette gjeshbudet
er ikke brukt.
37. Se svar på sp. 36!
38. Fra gamle tider og helt til århun-
dreskifte var det vanlig å ha
bryllup i tre dager. Noen fast
regel for de forskjellige bryllupper
med hensyn til måltider var
det ikke her i bygda. En må-
ke reise 2 a 3 mil med båt for
å komme til kirken og bli vidd.
Måltidene måtte derfor rett seg
eller det. Om morgenen første

bryllupsdag serveres det smørbrød og lefse med kaffe. før de reiste til kirken. Men reisen varke så lenge at de måtte ha smørbrød og lefse på reisen nedlagt i lapp eller bomme eller lign. Dette ble servert på tilbaketuren eller vigslen. Til drikke hadde de som regel melk. Det vantet også skejenk for dem som ønsket det.

Når de så kom heim til bryllupsgården (i 16-17-liden), ble det servert varm reth- kjøttsodd. eller stikk - og etterpå bryllupsgrøt, helst risengrøt. Til middag annen dag var det som oftest også kjøttrth, mens det på brude- daga var pist som oftest. Til frokost hver dag var det vanlig servert smørbrød og lefser med kjøtt og forskjellige slags ost til pålegg. Dessuten ble det servert hjemlaga kaker f. eks. vaffelkaker, opprokaker, krumkaker og lign, mens konditorvare som nå serveres var ukjent. Som kullmet kunne en ha grøt også en av de øvrige dagene i bryllupsput. På brude dags ettermiddag ble det som regel servert toddy.

39. Det var ikke vanlig at alle de innbudske skulle sende noe til bryllupsput, men det var skikk at naboer og slektninger laget

forskjellig slags mat og smøte til bryllupsgården, f. eks. en kunne sende en hel slakt med vaffer, en annen kunne lage goro o. s. v. De som hadde lang vei til bryllupset, kunne ha med seg pålegg f. eks. ost og smør. Hvor mye de skulle ende hver var det ikke noen fast regel for.

40. Støen pynting av muren ved bryllup i gamle dager bruktes ikke her i bygda.
41. Det var brudgommen (under tiden både brud og brudgom) eller en av brudefolkets fedre (helst brudens far) som for og bad til bryllupset, så noen særlig kvernmann (navnet er ukjent her) ^{bruktes ikke} i samt i en tid til bryllupset bruktes ikke her.
42. Sendingene hadde ikke noe bestemt navn. De navn som er nevnt, er ukjent her.
43. Sendingene ble bragt av de som laget matvarer.
44. Denne skikken er ukjent.
45. Ukjent.
46. — u —
47. Tredagersbryllup sluttet i 1890-årene. Så ble det todagersbryllup, men det varte ikke lenge før en gikk over til endagsbryllup.
48. Det hender sjelden at noen holder bryllup på hotell. Hvis

det hender, er det vanlig at det holdes et lag etterpå helst i brudens hjem for naboer og slektninger. Da serveres det helst smørbrød og kaker med sjokolade eller kaffe.

49. Også denne skikken er nok så sjelden. En bruker også da å ha et etterpålag.

50. Især gis av de som er budene enten på bodellet eller i etterpålaget.

51. Det kan hende at det på årsdagen for vigelen kan være noe ekstra og da for familien i huset, men det er ikke vanlig. Det er helst ved de runde ball at det holdes en større fest.

E gravøl.

52. Til gravøl ble naboer og slektninger buden.

53. Gravølet varde aldri mere enn en dag.

54. En hadde vanlig to måltider (for og etter gravferden) som ble servert ved langbord. For gravferden hadde en smørbrød med kaffe og lefse. Etter hende se det at en kunne ha varme retter (kjøtt), men oftest var det smørbrød også da.

55. Ukjent.

56. — " —

57. Hvis det var liten plass i hjem

- met, ble det som regel holdt hos en av naboenne?
58. Som regel hadde gjestene sendingene med seg når de kom til gravålet, hvis en også det nødvendige å ha sendinger med seg.
59. Ukjent
60. - " -
61. - " -
62. Som før nevnt, har det bare vært gravøl en dag både i gamle dager og nå, så noen særlig overgangsform har det ikke vært. Den eneste forandring er at slipper å reise lang vei med liket, da en har fått kirkegård i hver grend.
63. Bruk av alkohol har det ikke vært hverken før eller nå. En har ansett det som upassende å bruke alkohol i en slik alvorlig situasjon.
64. Se svar i sp. 63!
65. Etter at det er kommet kirkegård i hver grend, er det som regel skikke at en bare har beverbring når liket er gravlagt. En serverer da vanlig smørbrød og kaker (også bløtkaker) med kaffe eller sjokolade.
66. Alkohol mytes ikke i noen form.
67. Hotell er her ikke i bygda.
68. Før var det skikke å bli personlig

til begravelsen. Nå bruker en å slå opp en plakett på kirkedøra eller et annet sentralt sted om hva tid gravferden skulle være og om at alle som vil følge den døde til graven, er velkomne. Noen annen skriftlig innbydelse brukes ikke.

69. Det er vanskelig med bestemtthet å angi hvad tid en begynte å avertere dødsfall i avisene, men gamle folk mener at det begynte først i dette århundre.

F. Nye fester.

70. En kjenner ikke til noen fast tradisjon med hensyn til mat 17. mai. Det vanlige er å samle barna til fest på ungdomshuset eller skolehus eller laget, og da serveres det smørbrød og kaker med sjokolade.

71. Morsdagen har vært feiret her minst i 30 år. I de første årene brukte en å samle de gamle mødrene til fest på ungdomshuset eller skolehus. Det var da helst jurlene i bygda som lagde til festen. Nå er det slutt med en samlet fest. Men morsdagen feires i hvert hjem der det er mødre.

72. Jeg har ikke hørt at det er noen som feirer farsdagen her i bygda.

73. Som oftest lages en bestemt kae

til mor. Ellers er det ikke noen
bestemt rutt.

74. Som før nevnt er det ikke ba-
ker her i bygda. Det er laget til
er helst kjømt på i hvert en-
kelt heim.

75. mors- og farsdagen ble fejert
her gjennom aviser.